

El Gènesi i l'Evangelí

Gènesi (resum argumental)

Primer llibre: el gènesi

En el principi Déu crea el món en set dies.

En el primer crea la llum, en el segon crea el cel, en el tercer separa els mars de les terres, en el quart posa al cel el sol i la lluna, en el cinquè omple els mars de peixos i els cels d'aus, en el sisè posa els animals i els rèptils a la terra, i l'home a la seva imatge.

I el setè dia Déu descansa dels treballs fets.

Posa Déu jardins a la terra, i instal·la l'home al jardí de l'Edèn. Al jardí hi ha l'arbre de la vida, i l'arbre de la ciència del bé i del mal. D'aquest últim arbre l'home té prohibit menjar-ne el fruit. Déu no vol que l'home estigui sol, i crea la dona a partir d'una costella d'Adam. La serp convenç la dona de menjar el fruit de l'arbre prohibit, i ella el fa menjar a l'home. Déu expulsa home i dona del jardí, i esdevenen mortals, i han de suar per poder menjar.

Adam i Eva tenen dos fills, Caïn i Abel. El primer és llaurador i treballa la terra. El segon és pastor dels ramats. Caïn mata Abel i Déu el marca com indesitjable. Un tercer fill, Set, neix al sí d'Eva.

Llarga llista de la genealogia dels descendents, i les seves edats.

Veu Déu que la humanitat està plena de mal, i decideix fer-la desaparèixer mitjançant un diluvi. Però té pietat de Noè, i li encarrega la fabricació d'un arca. A l'arca puguen parelles de tots els animals, junt amb Noè, la seva muller, i els tres fills Sem, Cam i Jafet. El setè dia plou fins que tota la terra queda coberta per les aigües, i moren tots els éssers vius fora de l'arca. Quaranta dies després una au comunica a Noè que les aigües s'han retirat.

Déu estableix un concert amb Noè i els seus, i es compromet a no castigar els homes amb un altre diluvi.

Llarga llista de la genealogia dels descendents.

Cicle d'Abraham

Déu beneeix Abram i la seva dona Sarai. En època de sequera i fam emigren a Egipte, junt amb el seu nebot Lot. D'allà tornen per establir-se a la vall del Jordà.

Vist que Sarai no té descendència, Abram pren Agar com segona muller, i neix Ismael, punt de partida de la nissaga agarena.

Déu estableix un contracte amb Abram i Sarai, que passen a dir-se Abraham i Sara, i els hi demana la circumcisió dels mascles de la tribu. Els hi promet protecció i estima, i malgrat que són vells, el naixement d'un fill al sí de Sara.

Déu vol castigar les ciutats de Sodoma i Gomorra, i envia dos àngels per a la seva destrucció. Lot, que viu a Sodoma, protegeix els àngels, i surt de la ciutat amb la dona, les dues filles, i els dos gendres. La ciutat és destruïda. En marxar, la dona de Lot mira enrere i es transforma en bloc de sal.

Les filles de Lot es fan inseminar pel pare, mentre ell dorm, per tenir descendència masculina de la nissaga del pare.

Gènesi. Comentari

El Gènesi sembla tenir quatre capes de redacció.

La primera data del segle IX aC, i la quarta o sacerdotal data del segle VI aC

L'evangelí de Mateu data del segle I o II dC.

Bíblia vol dir llibres. Els llibres són objectes que es tenen a les mans.

La Bíblia conté la paraula de Déu, la qual pot prendre una sola forma, no admet variacions.

La Bíblia exigeix una transmissió escrita, no pot ser oral.

La paraula de Déu no pot ser modificada, té caràcter de immutabilitat.

Al llibre segon de la Bíblia, l'Èxode, Déu escriu amb el dit les taules de la llei per a Moises. A tot el Pentateuc Déu parla a l'home, en general directament, a vegades per intermediari d'àngels. Moises

fa el paper d'intermediari, i escriu els cinc llibres. Moises és qui escriu la llei dictada per Déu, per tant és un legislador, no un autor.

Més tard altres llibres són escrits per profetes. Déu dicta, i el profeta escriu el que Déu ha dictat. En el cas de Jeremies, el llibre dictat per Déu es perd, i Jeremies necessita que Déu li torni a dictar per reescriure'l.

La paraula de Déu no pot canviar, ni molt ni poc, ni tenir versions diferents. No és una paraula constatativa, com la dels autors grecs, ans una paraula realitzativa, una paraula que crea, mentre el profeta es limita a transmetre aquesta paraula.

Un sol canvi a la Bíblia podria destruir el cosmos, entitat creada per la paraula ja emesa per Déu. La Kábala és el nom del fet que un canvi al text implica un canvi al mon.

A la Bíblia Déu és l'únic poeta. La seva paraula ha de ser immutable, perquè ell és el creador del cosmos existent. Només pel fet de llegir-lo en veu alta ja estem afegint matisos que poden alterar la paraula immutable.

El llibre de Nehemies explica que aquest sacerdot, després que el llibre s'ha perdut i ha estat trobat, llegeix el pentateuc al poble. Aquesta lectura en veu alta és admissible perquè Nehemies és un sacerdot, i pot interpretar el llibre.

L'únic poeta humà que apareix al Gènesi es troba a la genealogia de Caín. Els seus descendents inventen els oficis humans, la construcció de la ciutat, la ramaderia, l'artesanaria, la prostitució, etc. I entre ells apareix Tubalcaín, que inventa els instruments musicals.

Tota la Bíblia està escrita en hebreu, amb l'excepció del Llibre dels Macabeus, que està escrit en grec. És l'únic llibre on l'autor defensa la seva autoria, al començament del text.

Les muses que inspiraven els autors grecs eren divines, però podien mentir, o al menys dir mentides que semblin veritats. Déu en canvi no pot mentir, i la seva paraula és certa per definició.

Plató tria una forma diegètica, no mimètica, per fer la seva cosmogonia en el diàleg que tracta d'aquest tema. L'expulsió del poeta implica una negació de la mimesi. Hi ha un diàleg on Plató expulsa Homer, i tots els poetes. La seva ciutat ideal no conté poetes.

Al Gènesi Déu parla i dicta. L'home fa. No hi ha diàleg entre els dos éssers. Déu li diu a Abraham: sacrifica el teu fill. Abraham ho fa sense dialogar amb Déu, i sense demanar-li explicacions. Abraham i el seu fill caminen tres dies en silenci per arribar al lloc del sacrifici, i no dialoguen ni amb Déu, ni entre si.

Kirkegaard ha especulat, al segle XIX, sobre aquesta caminada de tres dies en silenci.

Hi ha un moment de diàleg al Gènesi, quan Abraham li discuteix a Déu la destrucció de Sodoma, argumentant que pot haver-hi un cert nombre de justos. La discussió acaba tallant Déu el tema.

El to de la narració canvia quan apareixen Esaú i Jacob. La narració esdevé més humana, i Déu es retira a un segon pla, sense intervencions directes. Tot el final del Gènesi conté un discurs únicament humà.

Tot el relat del Gènesi està estructurat a sobre de l'enumeració d'una genealogia. La genealogia no es pot trencar, perquè l'objectiu del llibre és definir la nissaga del poble d'Israel. L'aliança establerta entre Déu i Noè després del diluvi pretén definir els hebreus com el poble escollit. Per a que la genealogia no es trenqui, en el moment del diluvi cal un salvador, que construeix l'arca, i la continuïtat de l'espècie humana ve simbolitzada per l'arc de Sant Martí.

El diluvi és més lateral a la mitologia grega, perquè és local, i afecta una part del territori, no tot el mon.

La genealogia pren la forma d'un catàleg, que passa per diferents punts de ruptura sempre salvats in extremis. Adam i Eva, Abel i Caín, el tercer fill Seth, Noè, els fills de Noè, Abraham i el fill que ha de ser sacrificat ... El catàleg no pot ser interromput. Cada punt de perill de trencadissa s'ha de salvar d'alguna manera.

Quan apareixen Esaú i Jacob Déu es retira, i són els homes els que comencen a decidir. El que segueix són històries tradicionals, contes, etc. que posen en marxa la intel·ligència humana.

Comparació del Gènesi amb la literatura grega

Al Gènesi no hi ha mimesi. El Gènesi no és una representació de la paraula de Déu. "És" la paraula de Déu. La mimesi allunya de la realitat, i al Gènesi el lector ha d'acceptar la realitat. No hi ha poeta, o el poeta és Déu (Jahvé en singular, Eloïm en plural).

Comparem el Gènesi amb els gèneres literaris grecs.

Descartem la comèdia, el simposi, i la lírica coral. No hi ha cor que canti, ni està present el públic de la polis). Tanmateix es pot reconèixer una certa semblança amb Píndar, quan aquest cerca de fer que la mentida no esquitxi la divinitat.

El Gènesi es pot comparar a l'èpica seguint criteris temàtics, vist que Hesíode descriu la seva Teogonia.

El Gènesi es pot comparar a la tragèdia seguint criteris argumentals, si es compara l'heroi tràgic a la divinitat.

El Gènesi i la tragèdia

Al Gènesi no hi ha cap imitació o representació.

El Gènesi descriu una acció.

El tipus d'heroi és diferent.

L'heroi no comet errors, ans pecat o culpa.

El pecat original és inherent a l'espècie humana. Caldrà un sacrifici, la redempció del nou testament, per netejar la culpa de l'espècie humana.

Els textos cristians del nou testament estan escrits en grec.

Adam i Eva desenvolupen una culpabilitat, al lloc de l'error que cometia l'heroi de la tragèdia.

Abraham no és cap heroi tràgic, perquè no mata el fill i per tant no actua amb la desmesura d'Èdip.

Un heroi tràgic al Gènesi podria ser Caín, que mata el germà.

L'heroi tràgic lluita contra el destí. Però els personatges bíblics no lluiten contra la divinitat.

El Gènesi discorre entre l'obediència i la desobediència, però en cap cas no hi ha rebel·lió.

La veu dictadora de Déu no deixa espai al diàleg, que hauria permès la rebel·lió.

L'únic heroi tràgic podria ser Déu, però no té condició humana, el que fa impossible aquesta comparació.

Déu és autosuficient. Crea l'home perquè vol, i no obté res a canvi. A la cosmogonia mesopotàmica els déus creen els homes per a que treballin per a ells.

Josep tampoc no és un heroi tràgic. En realitat és un heroi èpic, i la història de la seva vida té la forma d'una narració.

Al Gènesi l'heroi és més èpic que tràgic. L'heroi tràgic té una responsabilitat, mentre l'heroi èpic no la té.

L'èpica descriu el recorregut de l'heroi, i és una narració oberta, que pot admetre afegitons.

Al Gènesi apareixen molts personatges, contràriament a la tragèdia.

Si es reprèn la definició aristotèlica, no es troba unitat d'espai (involucra tot el món), ni de temps (té duració eterna), ni d'acció.

El Gènesi i l'èpica

La narració èpica descriu un recorregut que crea una memòria col·lectiva.

(La novel·la no, és un pacte entre emissor i receptor, tots dos individuals).

Això es podria aplicar al Gènesi.

El Gènesi és una narració lineal, no circular, i oberta.

A més construirà la memòria col·lectiva d'un poble (al·letheia).

El Gènesi i la Teogonia d'Hesíode tenen en comú l'esforç de fer una genealogia, i per fer això defineixen un catàleg, element que és essencialment èpic. Tenim exemples de catàleg a la llista de naus que van a Troia, o a la genealogia del poble hebreu.

El Gènesi recorda l'èpica grega, per l'estructura del catàleg d'una banda, i de l'altre pel caràcter de la relació entre home i déu.

Al Gènesi en canvi no hi ha poeta.

Al Gènesi no hi ha espai per a la mentida, com feien les muses d'Hesíode.

Les muses no poden aparèixer al Gènesi per aquest motiu, i per tant tampoc no hi ha espai per al poeta.

El catàleg del Gènesi es va desplegant, tot establint l'arbre dels personatges que configuren el poble d'Israel.

La primera part del Gènesi recorda la Teogonia d'Hesíode, en construir com ella una cosmogonia bàsica.

La segona part del Gènesi es podria aparellar amb Els treballs i els dies, també d'Hesíode.

L'Evangelí de Mateu

El llibre comença amb una genealogia, que li permet situar-se com una continuació del Gènesi.

L'evangelí cita constantment paraules de l'antic testament, i en cada cas afegeix que aquestes paraules es compleixen.

L'evangelí en fa, per tant, paraules realitzatives.

El protagonista, Jesús, sembla adreçar-se a un poble més ampli, no delimitat per fronteres tribals. El públic ja no és un grup ètnic, ans l'espècie humana. L'evangelí està cridat a crear la memòria col·lectiva d'un grup humà molt més ampli.

Mateu, l'autor, hi apareix com personatge, però n'és un més. Mai no s'identifica com autor.

Als gèneres literaris anteriors el tema i els personatges eren força coneguts. L'èpica i el teatre no fan biografia, perquè el públic coneix perfectament el que han fet Ulisses o Èdip. Tots aquests personatges pertanyen al mite, que és conegut per tothom.

Jesús en canvi és un personatge nou, i cal dir-ho tot per tal de construir la història de la seva vida. Jesús no està dintre de cap mite, no hi figura a la memòria col·lectiva existent en aquell moment.

Mateu és un contemporani de Jesús, i en fa la biografia, recolzada en el testimoni aportat per l'autor. Jesús no pertany a la tradició.

Es pot comparar l'evangelí amb l'èpica? Sembla que no, a l'èpica els personatges pertanyen a la tradició, i són ben coneguts. Dels gèneres literaris anteriors sols la comèdia fa aparèixer personatges nous. Però l'evangelí i la comèdia tenen poc més en comú: tots dos prescindeixen del mite, però aquest sembla l'únic punt de contacte.

L'Evangelí i la Historiografia

L'evangelí és escrit a finals del segle I o principis del segle II dC.

En aquell moment literari d'èpica n'hi havia ben poca. Es tracta d'una èpica culta, adreçada a un públic minoritari.

També la tragèdia era bastant particular. Les tragèdies de Sèneca eren obres més aviat per ser llegides que per ser representades.

I l'oratòria no té un públic ampli, al segle I dC, com el tenia amb Ciceró i Demòstenes al segle I aC, quan Roma era una república, i el poble intervenia a la política. Ara Roma és un imperi, només hi mana una persona, l'emperador, i l'oratòria no té gran utilitat.

Un gènere amb èxit al segle I dC és en canvi **la biografia, o la crònica**.

En aquell moment treballa **Plutarc**, que escriu en grec, i que escriu les Vides paral·leles. Aquestes vides influencien tota la literatura posterior, com per exemple Shakespeare i Melville. Són vides d'homes il·lustres comparades de dues en dues, com les de Alexandre i Juli Cèsar.

Plutarc no escriu històries, ans **vides**. Per escriure una vida selecciona els episodis de la vida del personatge per tal de crear determinats efectes en el lector. Mentre que l'historiador no pot seleccionar, i ha de relatar el que va passar el més fidelment possible. L'escriptor de vides selecciona episodis, tot posant alguns en primer pla, i altres amagats darrere.

En aquest moment tothom a l'imperi romà manifesta interès per escriure vides, i Plutarc és a Roma tot i que escriu en grec.

Les vides proliferen, i una de les més populars és la de Sòcrates. La vida de Sòcrates descriu les seves sentències, les seves màximes, i el seu mode d'entendre la vida.

D'altres savis de l'antiguitat també s'escriuen les vides, com Esop, Pitàgores, ... De Pitàgores es descriuen les seves troballes matemàtiques, i el seu mode de viure. Sembla que va formar un grup o secta de vegetarians, amb gustos peculiars a l'hora de menjar, i que tenia tanta memòria que recordava la seva vida anterior.

Altres vides de l'època són les de Diògenes, les dels cíncics, etc.

I en particular la d'Apoloni de Tiana, del que es descriuen les sentències i els miracles. Apoloni era un taumaturg.

La principal novetat del gènere és que descriu personatges històrics, no mítics. Les vides contenen dos apartats bàsics:

- Les sentències i màximes del personatge
- I el seu mode de vida

Aquest gènere es pot dir **biografia**, o millor **vida**, i cal estudiar l'horitzó d'expectatives que crea.

El gènere Biografia, o Vida

És una filosofia? Ho podria ser, si es mira la finalitat o objectiu de l'obra.

És una historiografia? Se'l pot considerar, pel testimoni que dóna de la realitat. L'evangeli es presenta com una historiografia, perquè crea una imatge que cal que sigui acceptada pel lector.

És un romanç? Fem un estudi del gènere novel·la.

El gènere novel·la

La novel·la conté amor i aventures. En primera aproximació la podem classificar en novel·la idealista, i novel·la realista.

Tirant lo Blanc apareix al Quixot de Cervantes. En un episodi el Quixot participa d'una cremada de llibres, però ell insisteix en salvar el Tirant lo Blanc, perquè, diu, en aquesta novel·la els cavallers moren al seu llit, i són personatges versemblants, a diferència de la majoria dels personatges dels llibres de cavalleries.

Els personatges distorsionats de la novel·la fan riure el lector, el que transforma la novel·la idealista en novel·la paròdica.

Deixant la novel·la realista per al segle XIX, en una segona aproximació classifiquem la novel·la en novel·la idealista i novel·la paròdica.

Durant el segle I dC proliferen les Vides. Aquestes obres contenen les sentències morals dels personatges descrits, i el mode de vida que practiquen.

És una primera aparició de la novel·la, que pren la forma de **novel·la idealista**. Quan aquesta esdevé familiar, i el lector se'n riu, es tractarà de la **novel·la paròdica**.

La biografia descrita per l'evangeli de Mateu entra dins la novel·la idealista.

Es denomina novel·la hagiogràfica el gènere de les vides de sants, o savis o poetes.

Convé fer la comparació de la novel·la idealista amb la novel·la paròdica.

A la novel·la idealista el personatge és nou. Cal construir-lo, i fer-ne una descripció completa. Més tard, el personatge, una vegada conegut, entrarà a formar part de la memòria col·lectiva.

El lector és molt diferent a la novel·la idealista i a la novel·la paròdica.

L'Evangeli espera que el lector se'l cregui, espera fe. Pretén despertar la creença del lector en la vida que la novel·la presenta, la qual està escrita per un testimoni presencial.

La novel·la idealista es presenta com una crònica, i el que relata és la veritat, de manera total. El narrador es presenta en tercera persona, malgrat aparèixer a la història, per donar èmfasi a la crònica. La tercera persona augmenta la credibilitat.

A la novel·la paròdica el Quixot es creu integralment tot el que diuen els llibres de cavalleries. També Madame Bovary es creu el contingut de les novel·les romàntiques que llegeix.

La novel·la idealista busca un lector que s'ho cregui.

En canvi la novel·la paròdica cerca la complicitat del lector, i el lector pacta amb l'autor tot seguint el joc.

L'Evangeli com a novel·la idealista

Jesús és doncs el personatge principal d'una novel·la idealista.

Té una capacitat d'acció molt alta, molt superior a la capacitat humana normal, que venç tota oposició. És una capacitat miraculosa, que es troba fora de les pautes humanes.

A la novel·la paròdica per contra el personatge queda ridícul. El Quixot lluita contra els molins de vent, o desfà els odres de vi. L'autor en fa una paròdia, i capgira el significat d'aquestes aventures.

El personatge de Jesús té elements tràgics. Té un origen humil, que al final resulta ser un origen altíssim (diví). El personatge no té un final catastròfic, passa per tortures i per la mort, però acaba en un final apoteòsic, amb la resurrecció i l'ascensió, en plena glòria.

A la novel·la els personatges poden ser plans o rodons. El personatge pla és constant, no canvien les seves característiques durant tota la novel·la, i els fets exteriors no el fan canviar. Els personatges rodons evolucionen en funció dels esdeveniments externs.

Jesús és un personatge pla. No hi ha canvi, i els fets externs no el fan canviar.

No hi ha personatges rodons ni a la novel·la idealista ni a la novel·la paròdica. L'entorn no influeix mai en el personatge, malgrat que aquest es vegi atacat per molts fets exteriors. Hi ha un tall entre el personatge i el seu entorn.

Això també és cert a la novel·la paròdica. El Càn did de Voltaire es sempre càn did, durant tota la novel·la, siguin els que siguin els esdeveniments.

Es pot considerar que la novel·la paròdica és una desviació de la novel·la idealista.

Els noms dels protagonistes de la novel·la és sempre significatiu. Tristany fa referència a la tristesa, Càn did a la candidesa, a Simó el rebategen Pere, que vol dir la pedra que ha de sostenir l'església. Emmanuel vol dir Déu està amb nosaltres, i Crist vol dir ungit.

La novel·la idealista fa servir el nom del personatge per definir la seva qualitat principal.

Jesús és un personatge que es constitueix com a model.

A la pràctica predica la seva doctrina, i fa servir paràboles per fer-la més entenedora. Paràboles, sentències i proverbis sustenten la seva doctrina.

D'altra banda fa miracles, que són accions fora de la normalitat.

Les dues característiques del personatge són la seva prèdica, i els seus miracles. Que són casos particulars de dues característiques més generals: la seva doctrina, i la seva màgia.

En el cas de Tristany la màgia pren la forma de pocions. La màgia és central a la novel·la idealista.

L'amor a l'Evangeli

El tema central de l'evangeli de Mateu és l'amor a Déu, que té una continuació en l'amor als homes.

El tema central al Gènesi era el temor de Déu.

L'amor és un tema central a tota la novel·la idealista, prengui la forma que vulgui.

El segon tema central és l'aventura, que per a Milan Kundera ha de prendre la forma de viatge. I preferentment al mar, símbol de l'aventura per al caràcter humà.

Amor i aventura formen el nucli de la novel·la idealista.

Tots els déus o divinitats que mouen la trama de la novel·la idealista són inescrutables. Aquest ésser superior que tira dels fils de la trama és la Týche, la Fortuna, i té un caràcter inescrutable i inabordable. Els personatges són més o menys conscients de la seva superioritat, però sovint no poden entendre el resultat d'estar sotmesos al seu poder.

El mar és un bon símbol de l'aventura, i la tempesta fa una apoteosi de la Týche.

A l'evangeli la Týche es diu la Providència, que és la Týche cristiana.

A l'èpica els déus participen a la trama. No constitueixen una Týche.

A la literatura comparada, la comparació de gènere pot donar resultats constructius, i constitueix un bon criteri de comparació. Una altra cosa és la comparació temàtica, que pot no donar cap resultat pràctic.

El tema Amor no era un tema central ni a l'èpica, ni al teatre, ni a la poesia lírica.

L'Amor com a tema central i aglutinador és el nucli de la novel·la idealista.

El segon tema són unes aventures que succeeixen per sobre de la naturalesa habitual de les aventures corrents.

Es pot qualificar com el **meravellós** la capacitat de sorprendre de les aventures, dins d'un tema que no sigui mític.

La trama

El conductor de la trama és:

A l'èpica tot depèn de l'heroi, i també d'alguns déus, que poden ser vistos com herois. Aquests déus tenen un comportament equivalent al de l'heroi, i són igualment importants.

A la tragèdia la trama la condueix l'heroi, el qual està supeditat al destí. Els déus també depenen del destí. En general es crea un conflicte entre heroi i destí, que produeix un xoc que fa avançar la trama.

A la novel·la existeix un poder inescrutable, que és desconegut per a l'home. En un context cristià aquest poder inescrutable es diu la Providència, en un context no cristià es diu la Týche o la Fortuna. Es tracta d'una força incommensurable i desconeguda. La característica bàsica és que l'heroi no pot fer avançar la trama.

En el cas de l'evangeli es presenta un problema, que Jesús és a l'hora home i déu. Aquesta característica fa el personatge difícil de classificar.

A l'hagiografia d'un sant, aquest personatge es deixa portar per la providència, però no l'entén.

És interessant comparar amb Ulisses. Ell mou tot sol la trama. Déus com Atenea o Posidó intervenen, però la trama és sempre dirigida per Ulisses.

Ulisses controla la trama, la tempesta, el ciclop ... Fins i tot provoca ell la tempesta.

Convé establir que l'èpica i la tragèdia succeïen dins la polis grega, als segles VIII a IV aC. I que l'evangeli succeeix a l'imperi romà, al segle I i II dC, on no hi ha polis, ans un imperi amb ciutats enormes, i han passat bastants segles.

L'home tenia un lloc determinat dins la polis. Però a les ciutats de l'imperi l'home no té un lloc determinat, es troba desubicat.

Bibliografia

J Trebolle, La Biblia judía y la Biblia cristiana

T Hägg, The novel in Antiquity, Worcester 1983